

Н. О. ТКАЧЕНКО¹, Б. П. ГРОМОВИК²¹ Запорізький державний медичний університет² Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького**МОДЕЛЮВАННЯ МІСЦЯ І РОЛІ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ФАХІВЦІВ**

Метою дослідження є обґрунтування ролі соціальної відповідальності (СВ) у професійній діяльності фахівців фармації (ФФ) та методичних підходів до комплексної оцінки соціально відповідальної поведінки (СВП) ФФ як обов'язкової компоненти професійних компетентностей.

Матеріали та методи: методи пошуку, аналізу та узагальнення даних інформаційних джерел, системного та порівняльного аналізу, моделювання.

Результати. У статті на підставі теоретичного узагальнення даних наукової літератури обґрунтовано місце і роль СВ у професійній діяльності ФФ, здійснено концептуальний аналіз фундаментального (особистісного) рівня СВ з інтегруванням у теоретичну площину фармацевтичної практики. Підкреслено, що впровадження концепції СВ у практичну фармацію на особистісному рівні заохотить ФФ у професійній діяльності не тільки дотримуватися законодавчих норм, а й обов'язково морально-етичних принципів, сформованих і прописаних в Етичному кодексі фармацевтичного працівника України. При цьому фармацевтична спільнота також буде зацікавлена у розробці та прийнятті законодавства з СВ, розробці механізмів контролю за його дотриманням, у методиці оцінки СВП як ФФ, так і інших суб'єктів фармації. Дослідження різних теоретичних і практичних підходів до процесу розвитку особистої СВ під час професійної підготовки дозволили запропонувати компонентну структуру підготовки соціально відповідального ФФ.

Висновки. Теоретично обґрунтовані та опрацьовані моделі зміщення ступенів та складових СВ у професійній діяльності ФФ та розвитку СВ ФФ з акцентом на період її формування (базовий період професійної відповідальності – період отримання фармацевтичної освіти). Встановлено, що базовому етапу СВ ФФ передують етап формування платформи («первинної соціалізації»), на якій потім вибудовується вся система. Закріплення та вдосконалення сформованої навички СВ у закладі вищої освіти переходять у площину етапу пролонгації, під час якого розпочинається професійна діяльність. У результаті цього досягається стійка поведінка і вчинки ФФ, які відповідають інтересам, ідеалам і завданням фармацевтичної організації, фармації, суспільства і потребам саморозвитку фахівця згідно із соціально значущими цінностями, принципами і нормами.

Ключові слова: соціальна відповідальність; фармацевтичний фахівець; фармацевтична діяльність; фармацевтична організація

Н. О. ТКАЧЕНКО¹, В. Р. ГРОМОВИК²¹ Zaporizhzhia State Medical University² Danylo Halytsky Lviv National Medical University**PLACE AND ROLE MODELING OF SOCIAL RESPONSIBILITY IN PROFESSIONAL ACTIVITY OF PHARMACEUTICAL SPECIALISTS**

Aim. To study and to substantiate the role of social responsibility (SR) in professional activities of pharmacy specialists (SPh) and methodological approaches to integrated assessment of SPh socially responsible behavior (SRB) as a compulsory component of professional competencies.

Materials and methods. The search methods, analysis and synthesis of data from informational sources, system and comparative analysis, modeling were used.

Results. In the article, on the basis of theoretical generalization of the scientific literature, the place and role of social responsibility in professional activities of pharmacy specialists is substantiated, a conceptual analysis of the fundamental (personal) level of social responsibility with integration into the theoretical plane of pharmaceutical practice is carried out. It was emphasized that introduction of social responsibility concept in practical pharmacy at personal level will encourage pharmacy specialists in their professional activities not only to adhere to legal norms, but surely moral and ethical principles that are formed and spelled out in the Ethical Code of Pharmaceutical Worker in Ukraine. At the same time, the pharmaceutical community will also be interested in the development and adoption of legislation on social responsibility, the development of mechanisms for monitoring its observance, and a methodology for evaluating socially responsible behavior of both pharmacy specialists and other pharmacy subjects. Study of various theoretical and practical approaches to the

development of personal social responsibility during vocational training allowed us to propose a component structure for training a socially responsible pharmacy specialist.

Conclusions. We theoretically substantiated and worked out the models of shifting degrees and components of social responsibility in professional activities of pharmacy specialists and the development of SPh social responsibility with an emphasis on the period of its formation (basic period of professional responsibility is a period of obtaining pharmaceutical education). We have established that the basic stage of the SR SPh is receded by the stage of platform formation («primary socialization»), where the entire system is built next. Fixing and perfection of the formed skill of (SR) in universities passes to the plane of the stage of prolongation, professional activity begins during that. As a result, persistent behavior and actions of the Federation Council are achieved and meet the interests, ideals and tasks of the pharmaceutical organization, pharmacy, society and the needs of the specialist's self-development in accordance with socially important values, principles and norms.

Key words: social responsibility; pharmaceutical specialist; pharmaceutical activity; pharmaceutical organization

Н. А. ТКАЧЕНКО¹, Б. П. ГРОМОВИК²

¹ Запорозький державний медичинський університет

² Львівський національний медичинський університет імені Данила Галицького

МОДЕЛИРОВАНИЕ МЕСТА И РОЛИ СОЦИАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СПЕЦИАЛИСТОВ ФАРМАЦИИ

Целью исследования является обоснование роли социальной ответственности (СО) в профессиональной деятельности специалистов фармации (СФ) и методических подходов к комплексной оценке социально ответственного поведения (СОП) СФ как обязательной компоненты профессиональных компетентностей.

Материалы и методы: методы поиска, анализа и обобщения данных информационных источников, системного и сравнительного анализов, моделирования.

Результаты. В статье на основании теоретического обобщения данных научной литературы обоснованы место и роль СО в профессиональной деятельности СФ, осуществлен концептуальный анализ фундаментального (личностного) уровня СО с интегрированием в теоретическую плоскость фармацевтической практики. Подчеркнуто, что внедрение концепции СО в практическую фармацию на личностном уровне поощрит СФ в профессиональной деятельности не только придерживаться законодательных норм, но и обязательно морально-этических принципов, которые сформированы и прописаны в Этическом кодексе фармацевтического работника Украины. При этом фармацевтическое сообщество также будет заинтересовано в разработке и принятии законодательства по СО, разработке механизмов контроля за его соблюдением, методике оценки СОП как СФ, так и других субъектов фармации. Исследования разных теоретических и практических подходов к процессу развития личной СО во время профессиональной подготовки позволили предложить компонентную структуру подготовки социально ответственного СФ.

Выводы. Теоретически обоснованы и проработаны модели смещения степеней и составляющих СО в профессиональной деятельности СФ и развитии СО СФ с акцентом на период ее формирования (базовый период профессиональной ответственности – период получения фармацевтического образования). Установлено, что базовому этапу СО СФ предшествует этап формирования платформы («первичной социализации»), на которой потом выстраивается вся система. Закрепление и совершенствование сформированного навыка СО в высшем учебном заведении переходят в плоскость этапа пролонгации, во время которого начинается профессиональная деятельность. В результате этого достигается стойкое поведение и поступки СФ, которые отвечают интересам, идеалам и задачам фармацевтической организации, фармации, общества и потребностям саморазвития специалиста согласно социально значимым ценностям, принципам и нормам.

Ключевые слова: социальная ответственность; специалист фармации; фармацевтическая деятельность; фармацевтическая организация

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Підвищення інтересу науковців до питання відповідальності суб'єктів господарювання зумовлене змінами, які відбуваються у міжнародному підприємницькому середовищі: ще у 2008 році у ході глобального дослідження, проведеного компанією IBM, однією з п'яти базових передумов сталого розвитку суб'єктів господа-

рювання визнана соціальна відповідальність (СВ) [1]. Значне тяжіння до вирішення проблем СВ зумовило прийняття міжнародного стандарту ISO 26000:2010 «Настанова з соціальної відповідальності» [2].

Для України загалом і для фармачії зокрема питання СВ є актуальними з багатьох причин: глобалізації економічного простору, тенденцій

воєнно-політичної та фінансово-економічної ситуацій в Україні, загрози екологічної катастрофи, інтелектуалізації виробництва і праці, загострення соціальних проблем, соціалізації відносин, численних випадків порушення вимог чинного законодавства та безвідповідальність частини суб'єктів фармації тощо.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

СВ – це усвідомлення суб'єктами соціальної держави єдності соціального простору, свідоме виконання своїх обов'язків перед співгромадянами, суспільством, державою. СВ як концепція заохочує кожного громадянина, кожную організацію враховувати інтереси суспільства і брати на себе відповідальність в усіх аспектах за вплив своєї діяльності (в тому числі професійної) на інших [3]. Зазначимо, що в сучасній управлінсько-економічній науці не спостерігається єдиних поглядів щодо проблематики СВ. Прямо чи опосередковано різні аспекти СВ у різні часи та з різних поглядів досліджувались у працях вітчизняних науковців, серед яких А. М. Колот, М. І. Мурашко, О. Ф. Новікова, В. М. Шаповал. Окремими питаннями СВ займався Ю. Є. Благос (дослідження проблем відносин бізнесу із зацікавленими сторонами) [4], Л. А. Грицина (механізм управління соціально відповідальною діяльністю) [5], Н. В. Піроженко (соціальне партнерство) [6], М. Ю. Притула (екологічна відповідальність) [7].

В управлінсько-економічній науці фармацевтичного спрямування питанням СВ у діяльності фармацевтичних організацій (ФО) присвячені роботи Ю. С. Братішко [8], А. А. Котвіцької [9, 10], Є. Г. Книша [11], О. В. Посилкіної [12, 13] та інших дослідників.

ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Незважаючи на значний науковий внесок згаданих вище науковців, недостатньо опрацьованими залишаються методичні аспекти формування особистої СВ у професійній діяльності і пошуку засобів підвищення СВП ФФ. У рамках глобалізації інформаційно-економічного простору, зміни векторів у фармацевтичній діяльності у бік «орієнтація на споживача», «пацієнт – належне застосування ліків» та «безперервний професійний розвиток» актуалізуються дослідження з підвищення СВ ФФ. Одночасно постає питання розробки універсальних підходів та методів оцінки такої поведінки з боку ФО.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є обґрунтування ролі СВ у професійній діяльності ФФ та методичних підходів

до комплексної оцінки СВП ФФ як обов'язкової компоненти професійних компетентностей. Під час проведення досліджень використані методи пошуку, аналізу та узагальнення даних інформаційних джерел, системного та порівняльного аналізів, моделювання.

ВИКЛАДЕННЯ ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Соціальні інтереси всіх верств населення, а також відносини суспільства та особи, отримання професії, умови праці, побуту, здоров'я, відпочинку реалізуються в соціальній сфері (соціальної державі). СВ особистості треба розглядати як наслідок соціальної діяльності, адже вона формується, виявляється і розвивається лише в процесі діяльності людини. У цьому процесі діяльності людина виступає і суб'єктом, і об'єктом відповідальності. Водночас СВ особистості передбачає обов'язкову наявність об'єкта СВП, тобто того, за що саме суб'єкт діяльності несе відповідальність, покладену на нього або взяту ним самим як зобов'язання, як норму діяльності [14].

Одним із суб'єктів соціальної сфери є ФО, які формують складну соціально-економічну систему та специфічний сектор галузі охорони здоров'я і виконують найважливішу соціальну функцію держави – збереження та поліпшення здоров'я населення. ФО повинні постійно впливати на формування СВП як окремо взятих членів суспільства, всіх суспільних інститутів, так і на працівників самої ФО. Зазначені обставини диктують наявність найвищого рівня СВП сучасних ФФ.

Відповідно до Глобальної рамки компетенцій ФФ (FIP Global Framework), яка офіційно прийнята Міжнародною Фармацевтичною Федерацією (International Pharmaceutical Federation – FIP) і започаткована у вересні 2008 року [15], дотримання професійних обов'язків, настанов, законодавства; захист і підтримка національної політики, що сприяє поліпшенню результатів у охороні здоров'я; планування і впровадження стратегії постійного професійного розвитку; забезпечення ефективного управління фармакотерапією; підготовка, отримання, зберігання, безпека, поширення, адміністрування ліків є складовими характеристиками сучасного ФФ. Зазначені компоненти і віддзеркалюють соціальний аспект професійних компетентностей сучасного ФФ – особисту СВ.

За типологією професій, запропонованих Є. О. Клімовим [16], професія ФФ належить до професій типу «людина-людина», позаяк передбачає постійну роботу з людьми та постійне спілкування в процесі професійної діяльності, а отже, потребує у сукупності професійних компетент-

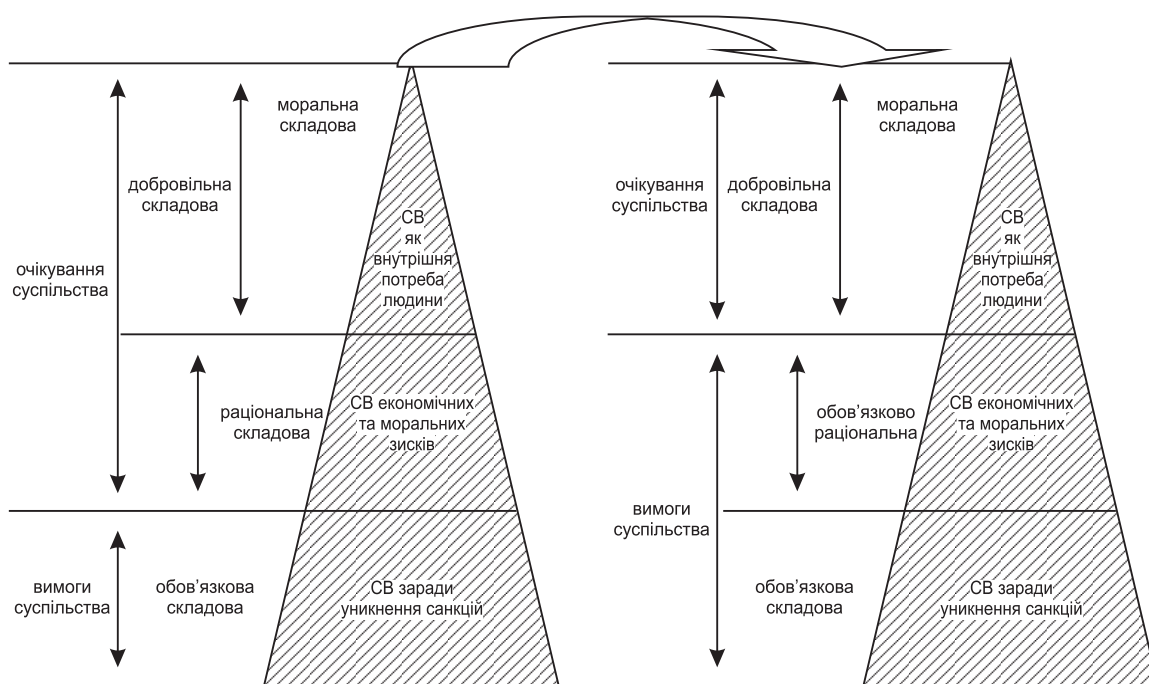

Рис. 1 Модель зміщення ступенів і складових СВ у професійній діяльності ФФ
Джерело: власне опрацювання на основі [24]

ностей (інтегральних, загальних, фахових), наявності не тільки певних галузевих знань та вмінь, але й особистих якостей, у т. ч. моральних та психологічних.

Спираючись на чисельні дослідження у психології [17-19] феномену СВ, можна говорити, що на особистісному рівні СВ – це інтегральна генералізована характеристика, яка є способом психологічної регуляції діяльності, що здійснюється свідомо і добровільно та проявляється у дотриманні норм та інтересів суспільства, законслухняності, моральній свідомості, громадянській позиції, добросовісності, сумлінності, етичній поведінці та самоконтролі [20, 21]. Як бачимо, у цьому явищі домінує моральний компонент, який має бути підкріплений юридичною відповідальністю.

За даними американських та європейський опитувань, у ФФ один з найвищих рейтингів публічної довіри [22, 23]. Належність професії ФФ до кола професій «публічної довіри» зміщує і переносить складову СВ «раціональна» зі сфери «очікування суспільства» до сфери «вимоги суспільства» і перетворює її на складову «обов'язково раціональна» (рис. 1).

У сучасних умовах впровадження концепції СВ у практичну фармацію на особистісному рівні заохотить ФФ у професійній діяльності не тільки дотримуватися законодавчих норм, а й обов'язково морально-етичних принципів, сформованих і прописаних в Етичному кодексі фармацевтичного працівника України [25]. При цьому фармацевтична спільнота також

буде зацікавлена у розробці та прийнятті законодавства з СВ, розробці механізмів контролю за його дотриманням, у методиці оцінки СВФ як ФФ, так і інших суб'єктів фармації.

Дослідження різних теоретичних і практичних підходів до процесу розвитку особистості СВ під час професійної підготовки дозволили запропонувати компонентну структуру підготовки соціально відповідального ФФ (рис. 2).

Як видно з рис. 2, базовому етапу формування СВ ФФ передуює явище «первинної соціалізації», що утворює платформу, на якій потім вибудовується вся система. Соціалізація – це результат залучення (включення) людини в соціальні відносини, завдяки яким засвоюється соціальний досвід, а потім відтворюється у професійній діяльності. Процес професійної соціалізації продовжує первинну соціалізацію, яка розпочинається ще з дитинства, а завершується профорієнтацією особистості. Крім цього, мотиваційна складова обрання свого майбутнього фаху відіграє важливе значення та активно впливає на формування СВ під час отримання професії (навчання у закладі вищої освіти (ЗВО)) і подальшій професійній діяльності.

Динаміка формування СВ поведінки майбутніх ФФ передбачає наступну послідовність: формування ціннісного відношення до розуміння відповідальної поведінки, формування СВ поведінки у студентській групі (серед однолітків), формування СВ поведінки у процесі навчання з викладачами, формування СВ поведінки у різних соціальних групах під час про-

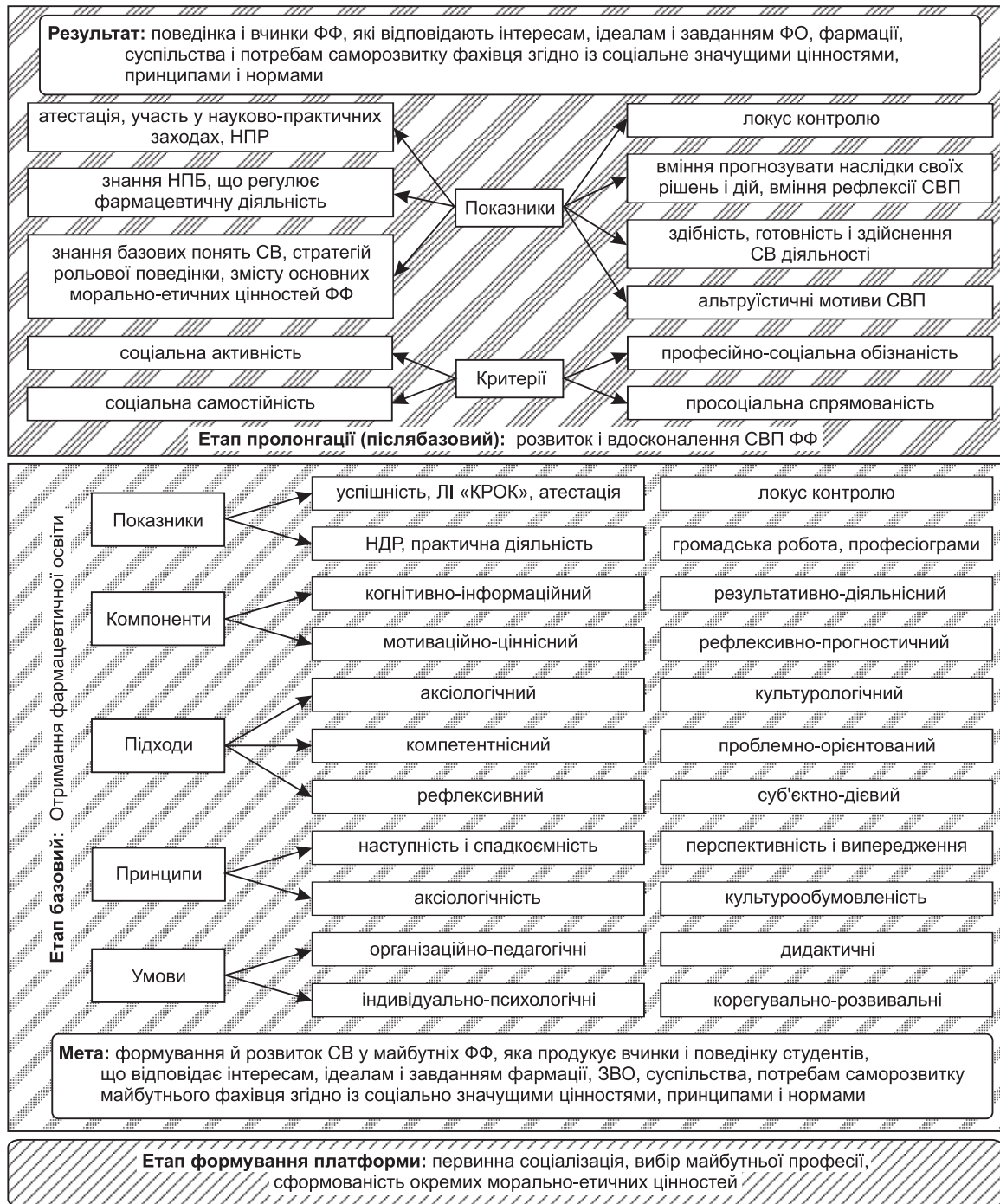

Рис. 2 Теоретична модель формування СВ ФФ
Джерело: власна розробка

ходження навчальних та виробничих практик. Подальший розвиток, удосконалення СВ і професійної соціалізації відбуваються при управлінні людським потенціалом ФО та в системі безперервного професійного розвитку (БПР).

Процес оцінки СВП ФФ – складний, багатогаспектний, безперервний. Потрібно враховувати етап життєвого циклу професійного розвитку ФФ та суб'єктів, що здійснюють оцінку

СВП, адже від цього залежить система показників, які будуть враховані (табл.).

Проведення оцінки СВП ФФ є однією з умов розвитку людського і соціального капіталу фармацевції, а розробка індикаторів і показників СВП ФФ уможливить підвищення якості фармацевтичних послуг, оптимізацію процесу взаємодії ФО усіх рівнів, посилить конкурентоспроможність ФФ на міжнародній арені.

Таблиця

ОСНОВНІ ЕЛЕМЕНТИ СИСТЕМИ ОЦІНКИ СВІП ФФ

Етапи життєвого циклу професійного розвитку ФФ	Суб'єкт контролю	Індикатори	Зміст / джерела інформації
Отримання фармацевтичної освіти	Заклад вищої освіти Спільнота здобувачів вищої освіти Керівник бази практики від ФО Державні органи управління Сам майбутній ФФ (студент) Батьки або члени сім'ї	Інтегральні компетентності Загальні компетентності Спеціальні (фахові) компетентності Дослідницька діяльність Соціальна (громадська) активність Характер відносин з однолітками, викладачами Локус контролю Трудова діяльність	Успішність Наукові публікації Участь у соціальних заходах Наявність / відсутність проступків Відзнаки / догани Результати психологічного тестування <i>Джерела:</i> журнали обліку успішності, рейтинги студентів курсу, професіограми, характеристики з бази практики, особиста справа студента, сертифікат ліцензійних іспитів «Крок-1. Фармація», «Крок-2. Фармація», «Крок-2. Клінічна фармація» і «Крок-2. Технологія парфумерно-косметичних засобів», результати випускної атестації
Професійне становлення та адаптація (період інтернатури)	Керівник бази стажування (ФО) Колектив ФО Пацієнт / споживач Заклад вищої освіти Спільнота здобувачів вищої освіти Державні органи управління Фармацевтична спільнота Сам провізор-інтерн Батьки або члени сім'ї	Професіоналізм (професійні компетентності) Особисті якості, що відображають відношення до людей, до професії Характер відносин з колегами, керівництвом, споживачами, викладачами Локус контролю Наукова діяльність Соціальна активність	Якість і повнота виконання професійних обов'язків Успішність при навчанні Законослухняність Участь у соціальних заходах Відзнаки / догани Наукові публікації Результати психологічного тестування <i>Джерела:</i> посадова інструкція, професіограми, характеристика від ФО, особиста справа інтерна, журнали обліку успішності, книга скарг і пропозицій, сертифікат ліцензійного іспиту «Крок-3. Фармація», результати випускної атестації
Накопичення професійного досвіду Професійна реалізація Професійна кар'єра Скорочення професійної реалізації	Керівник ФО Власник ФО Колектив ФО (колеги) Пацієнт / споживач Державні органи управління Фармацевтична спільнота Сам ФФ Заклади освітніх заходів – курсів, конференцій, закордонних освітніх турів Суспільство	Професіоналізм Особисті якості, що відображають відношення до людей, до професії Характер відносин з колегами, керівництвом, споживачами Локус контролю Саморозвиток Наукова і соціальна активність	Якість і повнота виконання професійних обов'язків Законослухняність Наявність / відсутність скарг від споживачів та стейкхолдерів Відзнаки / догани Результати психологічного тестування Наукові публікації Участь у соціальних заходах <i>Джерела:</i> посадова інструкція, професіограми, книга скарг і пропозицій, результати підвищення кваліфікації (атестації), трудова книжка

Джерело: власна розробка

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

1. На підставі теоретичного узагальнення даних наукової літератури обґрунтовано місце і роль СВ у професійній діяльності ФФ, здійснено концептуальний аналіз фундаментального рівня СВ з інтегруванням у теоретичну площину фармацевтичної практики.
2. Теоретично обґрунтовано та опрацьовано моделі зміщення ступенів та складових СВ у професійній діяльності ФФ та розвитку СВ ФФ з акцентом на період її формування (базовий період професійної відповідальності – період отримання фармацевтичної

освіти). Встановлено, що базовому етапу СВ ФФ передують етап формування платформи («первинної соціалізації»), на якій потім вибудовується вся система. Закріплення та вдосконалення сформованої навички СВ у закладі вищої освіти переходить у площину етапу пролонгації, під час якого розпочинається професійна діяльність. У результаті цього досягається стійка поведінка і вчинки ФФ, які відповідають інтересам, ідеалам і завданням ФО, фармації, суспільства і потребам саморозвитку фахівця згідно із соціально значущими цінностями, принципами та нормами.

Конфлікт інтересів: відсутній.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ

1. The Enterprise of the Future: IBM Global CEO Study: Telecom industry edition; Copyright IBM Corporation 2009. – 28 p. [Electronic document]. – Available at : <https://robertoigarza.files.wordpress.com/2008/09/rep-the-enterprise-of-the-future-telecom-industry-ibm-2009.pdf>
2. Guidance on social responsibility. ISO 26000:2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:26000:ed-1:v1:en>
3. Грішнова, О. А. Соціальна відповідальність у трудових відносинах: теорія, практика, регулювання ризиків: монографія / О. А. Грішнова, Г. Ю. Міщук, О. О. Олійник. – Рівне : НУВГП, 2014. – 216 с.
4. Благоев, Ю. Е. Корпоративная социальная ответственность: эволюция концепции / Ю. Е. Благоев. – СПб. : Изд-во «Высшая школа менеджмента», 2010. – 272 с.
5. Грицина, Л. А. Механізм формування корпоративної соціальної відповідальності в управлінні підприємством : автореф. дис. ... канд. екон. наук / Л. А. Грицина. – Хмельницький : ХНУ, 2009. – 20 с.
6. Піроженко, Н. В. Проблеми соціального партнерства в Україні: теоретико-методологічний аспект / Н. В. Піроженко // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. праць Одеського регіонального інституту державного управління. – 2003. – Вип. 4 (16). – С. 142–154.
7. Притула, М. Ю. Економічні форми реалізації екологічної відповідальності корпорацій : дис. ... канд. екон. наук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ep3.nuwm.edu.ua/6527/1/%D0%B4%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%8F_%D0%9F%D1%80%D0%B8%D1%82%D1%83%D0%BB%D0%B0%20%D0%9C.%D0%AE.%20%D0%B7%D0%B0%D1%85.pdf
8. Братішко, Ю. С. Формування концепції соціальної відповідальності фармацевтичного бізнесу / Ю. С. Братішко // Socio-economic problems of management: Collective monograph. – Thorpe-Bowker®, Melbourne, Australia, 2015. – P. 198–221.
9. Котвіцька, А. А. Соціальний маркетинг як основа формування соціальної відповідальності фармацевтичних організацій / А. А. Котвіцька, Н. В. Чмихало, А. В. Волкова // Соціальна фармація в Україні : стан, проблеми та перспективи : матер. міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Харків, 17-20 берез. 2014 р. – Х. : НФаУ, 2014. – С. 88–95.
10. Черкашина, А. В. Дослідження сучасного стану соціальної відповідальності найбільших аптечних мереж міста Харкова / А. В. Черкашина, А. А. Котвіцька // Управління, економіка та забезпечення якості в фармації. – 2014. – № 2 (34). – С. 36–42.
11. Ткаченко, Н. О. Сучасний стан і характеристика соціальної відповідальності підприємницької діяльності / Н. О. Ткаченко, Н. М. Червоненко, Є. Г. Книш // Запорож. мед. журн. – 2013. – № 2. – С. 76–82.
12. Посилкіна, О. В. Аналіз сучасних тенденцій в управлінні соціальною відповідальністю фармацевтичних підприємств / О. В. Посилкіна, Ю. С. Братішко // Соціальна фармація в охороні здоров'я. – 2016. – Т. 2, № 3. – С. 5–17. <https://doi.org/10.24959/sphhcj.16.53>
13. Посилкіна, О. В. Аналіз регуляторної бази управління соціальною відповідальністю фармацевтичних підприємств / О. В. Посилкіна, Ю. С. Братішко // Управління, економіка та забезпечення якості в фармації. – 2018. – № 1 (53). – С. 28–31. <https://doi.org/10.24959/uekj.18.8>
14. Охріменко, О. О. Соціальна відповідальність: навч. посіб. / О. О. Охріменко, Т. В. Іванова. – К. : Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут», 2015. – 180 с.
15. A Global Framework for Quality Assurance of Pharmacy Education: FIP, Version 1.0, 6 August 2008. – 33 p. [Electronic document]. – Available at : <https://www.fip.org/files/fip/PharmacyEducation/Global%20Framework%20Final%20Draft.pdf>

16. Климов, Е. А. Некоторые психологические проблемы подготовки молодежи к труду и выбору профессии / Е. А. Климов // Вопросы психол. – 1985. – № 4. – С. 7–9.
17. Сахарова, В. Г. Ответственность как личностный фактор и возможности ее диагностики: дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01 / В. Г. Сахарова. – М. : РГБ, 2003. – 160 с.
18. Савчин, М. В. Психологія відповідальної поведінки : монографія / М. В. Савчин. – Івано-Франк. : Місто НВ, 2008. – 280 с.
19. Муздыбаев, К. Психология ответственности / К. Муздыбаев; под ред. В. Семенова. – КД Либриком, 2017. – 240 с.
20. Савчин, М. Свобода і відповідальність особистості / М. Савчин // Психол. і суспільство. – 2007. – № 4. – С. 73–80.
21. Ковальчук, О. С. Операціоналізація феномену соціальної відповідальності та концепція уявлення про роботу / О. С. Ковальчук // Організаційна психол. Економічна психол. – 2015. – № 3. – С. 52–58.
22. Pharmacists Remain Among Most Trusted Professions [Electronic document]. – Available at : <https://www.pharmacytimes.com/news/pharmacists-remain-among-most-trusted-professions>
23. The Brands You Trust. Reader's Digest Trusted Brands Survey 2013 [Electronic document]. – Available at : <http://www.mediaspecs.be/wp-content/uploads/Reader's%20Digest%20European%20Trusted%20Brands%20Survey%202013.pdf>
24. Етичний кодекс фармацевтичного працівника України [Electronic document]. – Access mode: <https://www.apteka.ua/article/126803>

REFERENCES

1. *Copyright IBM Corporation. (2009). The Enterprise of the Future: IBM Global CEO Study: Telecom industry edition, 28.* Available at: <https://robertoigarza.files.wordpress.com/2008/09/rep-the-enterprise-of-the-future-telecom-industry-ibm-2009.pdf>
2. *Guidance on social responsibility. ISO 26000:2010.* (n.d.). Available at: <http://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:26000:ed-1:v1:en>
3. Hrishnova, O. A., Mishchuk, H. Yu., Oliinyk, O. O. (2014). *Sotsialna vidpovidalnist u trudovykh vidnosynakh: teoriia, praktyka, rehuliuvannia ryzykiv: Monohrafiia.* Rivne: NUVHP, 216.
4. Blagov, Iu. E. (2010). *Korporativnaia sotsialnaia otvetstvennost: evoliutciia kontseptcii.* St. Petersburg: «Vysshiaia shkola menedzhmenta», 272.
5. Hrytsyna, L. A. (2009). *Mekhanizm formuvannia korporativnoi sotsialnoi vidpovidalnosti v upravlinni pidpriemstvom. Extended abstract of candidate's thesis.* Khmelnytskyi: KhNU, 20.
6. Pirozhenko, N. V. (2003). *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia: zbirnyk naukovykh prats Odeskoho rehionalnoho instytutu derzhavnoho upravlinnia, 4 (16), 142–154.*
7. Prytula, M. Yu. *Ekonomichni formy realizatsii ekolohichnoi vidpovidalnosti korporatsii. Candidate's thesis.* Available at: http://ep3.nuwm.edu.ua/6527/1/%D0%B4%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%8F_%D0%9F%D1%80%D0%B8%D1%82%D1%83%D0%BB%D0%B0%20%D0%9C.%D0%AE.%20%D0%B7%D0%B0%D1%85.pdf
8. Bratishko, Yu. S. (2015). *Socio-economic problems of management: Collective monograph.* Thorpe-Bowker®, Melbourne, Australia, 198–221.
9. Kotvitska, A. A., Chmykhalo, N. V., Volkova, A. V. (2014). *Sotsialna farmatsiia v Ukraini: stan, problemy ta perspektyvy: materialy mizhnarodnoi nauково-praktychnoi internet-konferentsii.* (17-20. 03. 2014). Kharkiv: NFaU, 88–95.
10. Cherkashyna, A. V., Kotvits'ka, A. A. (2014). *Upravlinnâ, ekonomika ta zabezpečennâ âkosti v farmacii, 2 (34), 36–42.*
11. Tkachenko, N. O., Chervonenko, N. M., Knysh, Ye. H. (2013). *Zaporozhye Medical Journal, 2, 76–82.*
12. Posylkina, O. V., & Bratishko, Y. S. (2016). *The analysis of current trends in management of social responsibility of pharmaceutical enterprises. Social'na farmaciâ v ohoroni zdorovâ, 2(3), 5–17.* <https://doi.org/10.24959/sphhcj.16.53>
13. Posylkina, O. V., & Bratishko, Y. S. (2018). *Regulatory base analysis of managing the pharmaceutical companies social responsibility. Upravlinnâ, ekonomika ta zabezpečennâ âkosti v farmacii, 1(53), 28–34.* <https://doi.org/10.24959/uekj.18.8>
14. Okhrimenko, O. O., Ivanova, T. V. (2015). *Sotsialna vidpovidalnist. Navchalnyi posibnyk.* Natsionalnyi tekhnichnyi universytet Ukrainy «Kyivskiy politekhnichnyi instytut», 180.
15. *A Global Framework for Quality Assurance of Pharmacy Education: FIP, Version 1.0 (2008).* Available at: <https://www.fip.org/files/fip/PharmacyEducation/Global%20Framework%20Final%20Draft.pdf>
16. Klimov, E. A. (1985). *Voprosy psikhologii, 4, 7–9.*

17. Sakharova, V. G. (2003). *Otvetstvennost kak lichnostnyi faktor i vozmozhnosti ee diagnostiki. Candidate's thesis.* Moscow: RGB, 160.
18. Savchyn, M. V. (2008). *Psykholohiya vidpovidal'noyi povedinky : monohrafiya.* Ivano-Frankivsk: Misto NV, 280.
19. Muzdybayev, K., Semenov, V. (2017). *Psikhologiya otvetstvennosti.* KD Librikom, 240.
20. Savchyn, M. (2007). *Psykholohiia i suspilstvo, 4, 73–80.*
21. Kovalchuk, O. S. (2015). *Orhanizatsiina psykholohiia. Ekonomichna psykholohiia, 3, 58.*
22. *Pharmacists Remain Among Most Trusted Professions.* (n.d.). Available at: <https://www.pharmacytimes.com/news/pharmacists-remain-among-most-trusted-professions>
23. *The Brands You Trust. Reader's Digest Trusted Brands Survey.* (2013). Available at: <https://www.mediaspecs.be/wpcontent/uploads/Reader's%20Digest%20European%20Trusted%20Brands%20Survey%202013.pdf>
24. *Etychnyi kodeks farmatsevychnoho pratsivnyka Ukrainy.* (n.d.). Available at: <https://www.apteka.ua/article/126803>

Адреса для листування:

79010, м. Львів, вул. Пекарська, 69.

E-mail: hromovyk@gmail.com, tkachenkonat2@gmail.com.

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького

Ткаченко Н. О. (ORCID – <https://orcid.org/0000-0002-8566-5938>)

Громовик Б. П. (ORCID – <https://orcid.org/0000-0002-6459-6021>)

Надійшла до редакції 12.12.2018 р.